

**check
point.**

Speciale bijlage 2020

Srebrenica

Een

verkeerd

geschreven

geschiedenis

Persamenvatting NIOD-rapport Srebrenica, een 'veilig' gebied, 2002

'Het tragische dieptepunt van de val van Srebrenica is de massamoord op duizenden moslimmannen door Bosnisch-Servische eenheden. Een groot deel van de vermoorde mannen bestond uit militairen van het Bosnische moslimleger (ABiH) die in de nacht van 11 op 12 juli met een deel van de manlijke bevolking een uitbraakpoging naar Tuzla ondernamen. Het besluit uit te breken en dus van verdere weerstand af te zien werd geheel buiten de VN en UNPROFOR om genomen. De tocht naar Tuzla en de massa-executies die zouden volgen speelden zich geheel buiten het gezichtsveld van Dutchbat af. Suggesties dat de moslims "onder de ogen van Dutchbat" werden vermoord, zijn voor deze massamoord onjuist.'

Voorwoord

In juli 1995 vloog ik met twee andere landmachthistorici naar Zagreb. We werden op Kamp Pleso toegevoegd aan de teams die Dutchbat III operationeel debriefden en hoorden zo uit de eerste hand aangrijpende getuigenissen. 25 jaar later weten we nog niet alles, maar hebben we wel een behoorlijk goed beeld van wat er zich in die inktzwarte dagen heeft afgespeeld.

Dat 'behoorlijk goede beeld' is helaas nog altijd niet tot iedereen doorgedrongen. Onjuiste beelden blijven hardnekkig de kop opsteken. Om er drie te noemen: het beeld van 'Srebrenica' als een hoofdzakelijk Nederlandse militaire operatie, het beeld van een bataljon dat de agressor niets in de weg heeft gelegd en vooral bezig was met de eigen veiligheid en – wellicht het meest hardnekkige – het beeld dat de massamoord zich onder de ogen van Dutchbat heeft afgespeeld.

Onder het toezien van hun redacties krijgen journalisten jaar in jaar uit de kans een onheus beeld uit te dragen, tot het zelfs in de officiële (geschiedenis)canon van Nederland staat. Dat is onbegrijpelijk en voor Dutchbatveteranen ronduit kwetsend. Daarom deze bijzondere bijlage, om in navolging van de indrukwekkende documentaires van Bart Nijpels (2015, en tevens auteur van dit artikel) en Coen Verbraak (2020) te helpen het beeld helder te krijgen.

Martin Elands
Redacteur Checkpoint
Plaatsvervangend directeur Veteraneninstituut

Dutchbatmilitairen lopen patrouille in de heuvels in de moslimenclave Srebrenica.

Srebrenica.
Een verkeerd geschreven geschiedenis

Onder toezien oog van ...

Een Dutchbatter doet begin vorig jaar aangifte tegen het NOS Journaal wegens laster. Het programma heeft hem en z'n collega's, vindt hij, beschuldigd van medeplichtigheid aan de massamoord in Bosnië.

Tekst **Bart Nijpels**

Medeschuldig

Dutchbat III-veteraan Olaf Nijeboer zit op vrijdag 1 februari 2019 thuis in Losser op de bank en kijkt televisie. Het NOS Journaal van zes uur besteedt aandacht aan Srebrenica. Nijeboer diende ten tijde van de massamoord in juli 1995 als VN-militair in Bosnië. Hoewel hij in de loop der jaren gewend is geraakt aan de fouten die steeds opnieuw opduiken in de berichtgeving, is hij er niet immuun voor geworden. Wanneer hij verslaggever Gerri Eickhof hoort zeggen dat de Nederlandse blauwhelmen zeventienduizend moslims hebben ‘overgedragen aan de Serviërs die hen op hun beurt vermoordden’, voelt Nijeboer zich tot op het bot beledigd. Diezelfde avond al wil hij digitaal aangifte doen van laster. Dat blijkt onmogelijk. Nijeboer heeft aan zijn ervaringen van destijds PTSS overgehouden. Zijn verontwaardiging wekt de pijn en de spoken uit z'n verleden tot leven, een weekend lang.

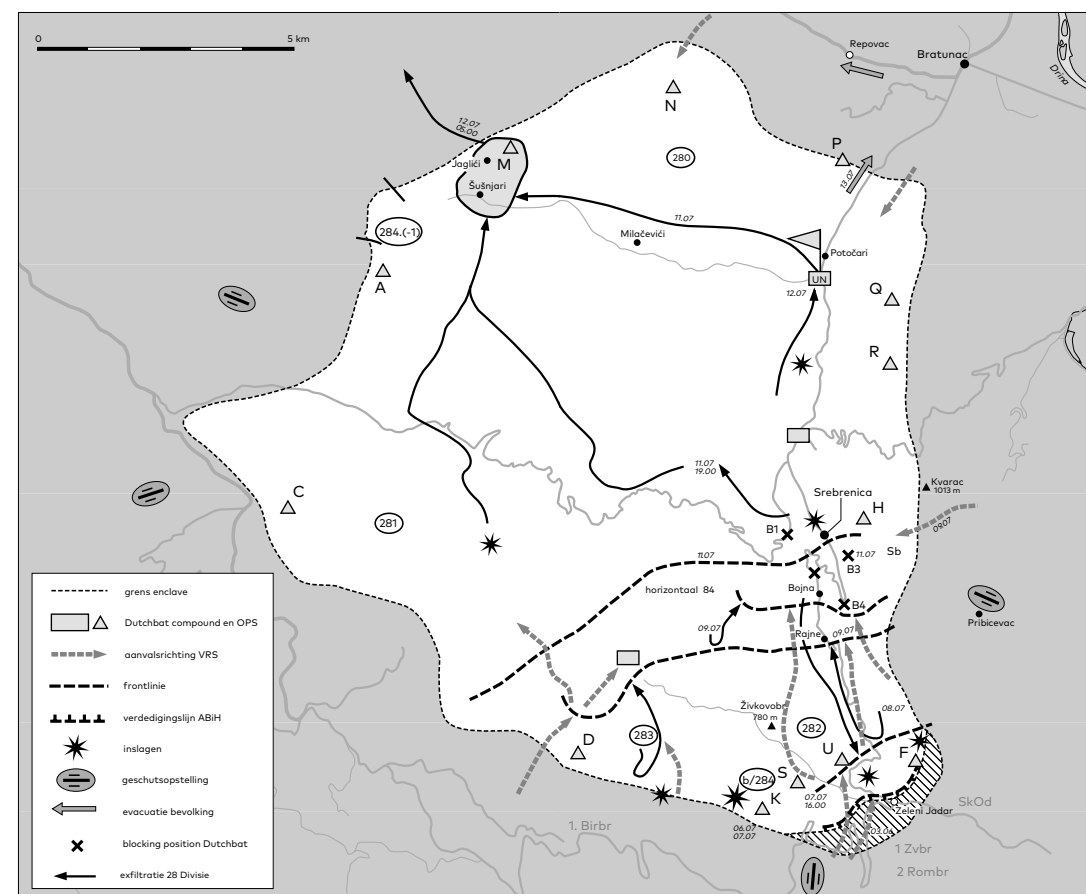
Op maandagmiddag 4 februari 2019, even voor half twee, meldt Nijeboer zich aan de balie van het politiebureau in Oldenzaal. Daar noteert de dienstdoende diender zijn grieven. ‘Ik kan niet over m'n kant laten gaan dat mijn collega's en ik medeschuldig worden verklaard aan massamoord’, verklaart de veteraan zijn stap.

Achilleshiel

De nabestaanden van de meer dan achtduizend slachtoffers dragen de donkerste bladzijde uit de naoorlogse geschiedenis van Europa dagelijks met zich mee. Ook voor Dutchbatveteranen geldt dat sommige pijnlijke herinneringen nooit weggaan. Hun aanwezigheid moet er vanaf maart 1994 (Dutchbat I) voor zorgen dat de Bosnische vluchtelingen veilig zijn. ‘Deter by presence’ ofwel ‘afschrikking door aanwezigheid’ luidt de opdracht van de Verenigde Naties. De blauwhelmen moeten een aantal gebieden in Bosnië beschermen waaronder de oostelijke enclaves Zepa, Goražde en Srebrenica, toevluchtsoorten voor vluchtelingen. De meeste Nederlanders dienen in Srebrenica, de grootste zogenoemde safe area. Eén versterkte compagnie komt terecht in Simin Han vlak bij Tuzla, de stafleden op VN-hoofdkwartieren in de regio.

De Verenigde Naties stationeren veel minder militairen in Bosnië dan volgens de initiële berekeningen noodzakelijk was. Het mandaat staat de VN-blauwhelmen niet toe geweld te gebruiken, behalve wanneer ze zelf worden aangevallen. Het is te lezen in de toenmalige geweldsinstructies. **(1)** Wel zal de internationale gemeenschap luchtsteun bieden bij een Servische aanval. Nederlandse militairen van de Luchtmobiele Brigade komen, mede als gevolg van Servische eisen, te licht bewapend in een slecht verdedigbare vallei terecht waar veertigduizend vluchtelingen proberen te overleven terwijl de Serven de toegangswegen controleren en de aanvoer van voedsel, medicijnen en brandstof afknijpen. Van een luchtbrug is geen sprake.

Uit door de Amerikaanse regering vrijgegeven documenten blijkt in 2015 **(2)** dat de Verenigde Staten in overleg met de Fransen en de Britten, al op 28 mei 1995 hebben besloten luchtaanvallen

tegen de Bosnische-Serviërs op te schorten. Aanleiding is dat opperbevelhebber van de Bosnisch-Servische troepen, generaal Ratko Mladić, bij herhaling VN-blauwhelmen gijzelt en ze als levend schild vastketent bij potentiële doelwitten. Het blijkt de achilleshiel van de misserie. De Bosnische noch de Nederlandse regering wordt over het besluit van 28 mei geïnformeerd. In onwetendheid blijven ze erop vertrouwen dat bij een aanval op de enclave het luchtwapen zal worden ingezet.

Als de troepen van Mladić in juli 1995 de aanval inzetten, is het Nederlandse bataljon niet bij machte om weerstand van militaire betekenis te bieden. En de luchtsteun, die de opmars had kunnen stuiten, blijft inderdaad uit, op één aanval van een Nederlandse F-16 na.

Zie ook kader op pagina 19.

Verloop van de gevechten tussen 6-12 juli 1995.
Uit het NIOD-rapport "Srebrenica, een 'veilig' gebied" uit 2002, pag 2104 en 2105.

Onder toezien oog

Zo'n vijftienduizend Bosnische moslims, vooral mannen, slaan in de nacht van 11 op 12 juli vanuit de enclave op de vlucht. Een deel van hen is voorzien van lichte wapens zoals pistolen, geweren en handgranaten. Buiten het zicht van Dutchbat trekken ze te voet de bergen in en proberen het veilige Tuzla te bereiken. De achterblijvers, zo'n twintigduizend in getal, zoeken hun toevlucht op en rond de VN-compound in Potocari. Het zijn gewonden, vrouwen, kinderen en vooral oudere mannen. Het leidt tot mensonterende taferelen.

Dutchbatarts Ger Kremer is er getuige van:

'Het was schroeien heet. Veel mensen werden onwel door gebrek aan vocht. Er heerste letterlijk doodsangst. Sommige mensen heb ik een kalmeringsmiddel moeten geven omdat ze psychotisch waren. In de fabriekshal verbleven onder die omstandigheden vijfduizend vluchtelingen, op elkaar gepakt. De voorraad aan voedsel en de sanitaire voorzieningen waren niet op dit soort aantallen voorzien. Mensen plasten en poepten noodgedwongen overal. Infecties lagen op de loer. De geur van de dood en het menselijk verval. Het was één grote, diepe, trieste ellende.'

In de enclave zijn geen westerse media aanwezig, alleen een door Mladić meegetroonde Servische televisieploeg. Die registreert hoe Bosnisch-Servische soldaten chocola uitdelen aan kinderen en hoe Mladić een vriendelijk praatje houdt met een van hen. De generaal belooft de wanhopige vluchtelingen op geruststellende toon dat ze snel weg mogen en dat hen niets zal overkomen. Hij heeft de regie, ook over de aftocht. In de dagen ervoor heeft hij VN-commandant Karremans tijdens drie ontmoetingen geïntimideerd, vernederd en zijn wil opgelegd. De vluchtelingen die zich op en rond de Nederlandse compound hebben verzameld zullen, met door Mladić geregelde bussen, worden afgevoerd naar Tuzla.

In de hectiek van die 13e juli richt de Servische cameraman zijn lens op Dutchbatarts Ger Kremer en vraagt wat er gaande is. Kremer antwoordt afgemeten: ‘You know what is going on here.’ Het beeld gaat de wereld over en is nog altijd te zien op internet. Onder meer in een verzameling van drie uur door het Joegoslaviëtribunaal samengesteld beeldmateriaal, deels voorzien van Engelse ondertiteling. **(3)** De tijdcode laat zien dat het tegen half vier in de middag is. Even ervoor zien we een groep vrouwen in een bus. Daarna een flard beeld van de evacuatie van de vluchtelingen waarbij we horen hoe een Servische soldaat moslimmannen een andere kant dan de vrouwen en kinderen op dirigeert. In het volgende shot verschijnt een Dutchbatter in beeld en even later volgt het gesprek met Kremer waardoor het lijkt alsof alles zich op hetzelfde moment en op dezelfde plek afspeelt. Het gebeurt allemaal op die middag van de 13e, maar er zit tijd tussen de gebeurtenissen. En de scheiding van de mannen vindt plaats op een paar honderd meter afstand van Kremer en zijn collega’s. Op het moment dat hij gefilmd wordt, heeft hij niet door wat er gaande is. Ger Kremer: ‘Bij het vertrek van de vluchtelingen hebben we zo goed en zo kwaad als het kon humanitaire hulp verleend door mensen water te geven en ouderen te ondersteunen. In de loop van de dag bleek dat een eind verderop een deel van de mannen inderdaad gescheiden werd. Zogenaamd meegenomen voor verhoor. Met die mannen is het slecht afgelopen en dat besef is natuurlijk vreselijk.’

Verkeerde interpretatie

Militair historicus Christ Klep duidt bovenstaande scène in het Srebrenica Journaal van 12 juli 2020 als volgt: ‘De man aan het woord hier is de chirurg van het bataljon, gepokt en gemazeld, vele uitzendingen meegemaakt. En hij zegt, denk ik, in al z’n ervaring, wat heel veel Dutchbatters eigenlijk gedacht zullen hebben: wij zijn hier eigenlijk getuige van een etnische zuivering. Dat is wat hij eigenlijk zegt.’ **(4)** De Dutchbatarts mailt Klep diezelfde avond: ‘Je interpretatie van mijn antwoord op de vraag van de Servische cameraman Zoran Petrović was geheel fout. Ter plekke was discussie over een waterwagen die de Serven wilden stelen. Ik wilde niet meewerken aan de Servische propaganda. Verder was ik niet gepokt en gemazeld. Het was mijn eerste uitzending voor Defensie.’ **(5)**

‘Mijn fout’, erkent Klep nu. ‘Ik baseerde me op het boek van Honig en Both **(6)**. Zij hebben die scène zo geduid. Ik heb dat niet bij Kremer gecheckt. Heel vervelend dat Kremer daardoor “onjuist getuigend” naar voren komt. Ik heb m’n excuus aangeboden.’

Massamoord

Op die 13e juli 1995 voltrekt zich tegelijkertijd, buiten het zicht van de Nederlandse blauwhelmen, een massamoord. De colonne van zo’n vijftienduizend mensen die door de bergen en de bossen proberen Tuzla te bereiken, stuit onderweg op hinderlagen van zwaarbewapende Servische milities, artillerievuur en mijnevelden. Duizenden vinden de dood of worden gevangengenomen en, soms elders, geëxecuteerd. Tientallen kilometers daarvandaan vertrekken vanaf de VN-compound in Potočari tientallen

bussen met vluchtelingen. De mensen willen zo snel mogelijk naar veilig gebied. Maar ook hier gaat het mis. Dutchbatter Remko de Bruijne ziet hoe een bus met mannen onderweg een andere route inslaat. Luitenant Ron Rutten stuit even buiten de basis op mannenlichamen met kogelwonden in het achterhoofd. Hij maakt foto’s die berucht zullen worden, omdat ze onder nog altijd niet geheel opgehelderde omstandigheden onklaar raken. De leiding van het bataljon is niet bereid een groep van ongeveer driehonderdvijftig weerbare mannen (in de leeftijd van 16 tot 60) bescherming te bieden en dwingt hen om samen met de andere vluchtelingen te vertrekken.

Het is een opmerking die Kremer kijkend naar het Srebrenica Journaal op 12 juli is ontgaan. Nu reageert hij alsnog: ‘Het idee van redden door te offeren was niet aan de orde. Ik heb nooit enig bewijs voor die gedachte gezien. De bataljonsleiding voerde uit wat Mladić dicteerde. En dat was meewerken aan het vertrek van de vluchtelingen. Zo snel mogelijk de bussen in die Mladić had geregeld want dan kon Dutchbat naar huis. Iedere andere lezing is achteraf bedacht. Geconstrueerd om die medewerking te legitimeren.’ Klep reageert telefonisch op de visie van de Dutchbatarts: ‘Majoor Franken was plaatsvervangend commandant maar had feitelijk de operationele leiding over het bataljon. Karremans hield zich vooral bezig met de verbindingen, de communicatie met de hogere VN-echelons.

‘Ik wilde niet meewerken aan de Servische propaganda’

Lastige vraag

In het Srebrenica Journaal van afgelopen 12 juli stelt presentator Herman van der Zandt een vervolgvraag aan Klep. ‘Wat is de verantwoordelijkheid van Dutchbat als je de mannen meegeeft en je weet wat er met ze gaat gebeuren?’ Klep: ‘Een ongelooflijk lastige vraag natuurlijk. Ik denk (...) dat Dutchbat een afweging heeft gemaakt tussen twee kwaden. (...) We kunnen 25.000 kinderen, vrouwen en bejaarden redden maar daarvoor moeten we een paar honderd, een paar duizend moslimmannen overdragen aan de Bosnische-Serviërs. Dat is een ongelooflijk lastige keuze. Men heeft eigenlijk gekozen voor het redden van het grootste aantal mensen zou je kunnen zeggen.’

Franken heeft tijdens zijn verhoor bij de parlementaire enquête verklaard dat hij een bewuste keuze heeft gemaakt.’ Franken formuleert het in 2002 als volgt: ‘Ik kies voor de 25.000 vrouwen en kinderen ten koste wellicht van – het was voor ons ook niet duidelijk dat al die mannen afgevoerd zouden worden – die zes- à zevenhonderd mannen.’ **(7)**

Klep vervolgt: ‘Het zou best kunnen dat hij dat achteraf in een bepaald frame heeft gegoten. Maar je ziet dat alles in het werk werd gesteld om te voorkomen dat de grote evacuatie van de vrouwen en kinderen werd onderbroken. En uiteindelijk zet Franken driehonderdvijftig resterende mannen actief van de compound. Niemand zal toch betwisten dat die mannen zijn overgedragen. En de afweging om dat te doen is, zeg ik in het Srebrenica Journaal, bewust gemaakt. Dat houd ik staande.’

Kremer: ‘Met dat laatste ben ik het eens. Dat is wat Franken heeft gedaan. Hij weigerde ook de families Mustafić en Nuhanović mee te nemen, nota bene mensen die voor ons, de VN, werkten. Klep sprak in de uitzending over duizenden mannen. Dat klopt niet. Die waren niet bij ons in de buurt, maar op de vlucht door de bergen. Zij probeerden Tuzla te bereiken.’

Klep: ‘Ik heb inderdaad “duizenden” gezegd. Dat was een verspreking. Erg onhandig want het voedt het wijdverbreide misverstand dat de genocide plaatsvond onder de ogen van Dutchbat. Dat was niet het geval.’

Klep verwijst naar wat hij er in het Srebrenica Journaal van 12 juli over zegt: ‘De genocide voltrok zich tientallen kilometers verderop waar de colonne van hoofdzakelijk mannen probeerde te ontsnappen richting Tuzla. Ik kan het niet genoeg benadrukken, niet onder de ogen van Dutchbat. Dutchbat zat in de enclave.’

Verkeerd geschreven geschiedenis

Dutchbatveteraan Olaf Nijeboer kent de feiten en is verbijsterd wanneer hij Journaalverslaggever Gerri Eickhof ze begin vorig jaar als volgt hoort samenvatten: ‘In totaal werden in 1995 meer dan zeventuizend moslims uit de Bosnische gemeente vermoord. Ze hadden bescherming gezocht bij de Nederlandse militairen van Dutchbat. Maar die droegen hen juist over aan de Servische aanvaller.’ **(8)** Nijeboer mailt de afdeling NOS Publieksvoorlichting, wijst op de fout en sluit af met: ‘Ik verzoek u met klem om het betreffende

item te corrigeren en in een komende uitzending te rectificeren wat door dhr. Eijkhof is aangegeven.’ Die avond herhaalt het Journaal het item van Eickhof in alle uitzendingen. Ongewijzigd. Maandagmiddag 4 februari 2019 doet Nijeboer aangifte wegens laster. Dutchbat III-collega’s mailen klachten naar de NOS. Journaalhoofdredacteur Marcel Gelauff reageert op 27 februari. Hij heeft, schrijft hij, een en ander nog eens opgezocht in het NIOD-rapport: ‘Dit trof ik aan in het officiële Srebrenica-rapport van het NIOD uit 2002: “Toen er bussen verscheenen, ontstond een run om zo snel mogelijk een plaats te verwerven. Velen hadden al eerder weg gewild en nu was de drang zeer hevig. Dat was een van de redenen voor Dutchbat om hierbij regulerend op te treden. Een andere was dat de vluchtelingen zo – althans niet direct – aan VRS-militairen [Bosnisch-Servische Leger, red.] waren overgeleverd. Ook voor Dutchbat was duidelijk dat er voor de moslims maar één keus was: zo spoedig mogelijk vertrekken. Het was de vanzelfsprekende taak voor Dutchbat om daarop toezicht te houden en eraan mee te werken, ook al betekende dat onder de gegeven omstandigheden feitelijk assistentie bij etnische zuivering.”’ **(9)** De hoofdredacteur heeft de perssamenvatting van het NIOD geraadpleegd. Daarin is bovengenoemde passage opgenomen onder punt 11. Gelauff concludeert over het Journaal-item: ‘Ik zie hier geen feitelijke onjuistheden. Dit is wat heeft plaatsgevonden.’

‘De genocide voltrok zich tientallen kilometers verderop’

— Militair historicus Christ Klep

Maar hij vergist zich. Onder punt 10 van diezelfde NIOD-samenvatting staat helder beschreven onder welke omstandigheden de genocide plaatsvond: 'Het tragische dieptepunt van de val van Srebrenica is de massamoord op duizenden moslimmannen door Bosnisch-Servische eenheden. Een groot deel van de vermoorde mannen bestond uit militairen van het Bosnische moslimleger (ABiH) die in de nacht van 11 op 12 juli met een deel van de manlijke bevolking een uitbraakpoging naar Tuzla ondernamen. Het besluit uit te breken en dus van verdere weerstand af te zien werd geheel buiten de VN en UNPROFOR om genomen. De tocht naar Tuzla en de massa-executies die zouden volgen speelden zich geheel buiten het gezichtsveld van Dutchbat af. Suggesties dat de moslims "onder de ogen van Dutchbat" werden vermoord, zijn voor deze massamoord onjuist.' (10)

Onmacht

Klep vat de 'faux pas' van het Journaal nog eens bondig samen: 'Dutchbat heeft die zeventuizend mannen, waar Eickhof het over heeft, niet aan de Bosnische-Serviërs overgedragen. Dat kon ook helemaal niet. Om de doodeenvoudige reden dat ze zich niet op of rond de compound bevonden. Ze zijn daar niet geweest. Hebben ook geen bescherming gezocht bij Dutchbat. Ze waren al vanaf 11 juli in alle vroegte de bergen in gevluht.' Toch is het precies die suggestie die steeds opnieuw opduikt, in veel variaties. (Zie kader op pag 20). Klep: 'Je komt haar overal tegen. Ook in de kwaliteitskranten. Wat mij fascineert is het verschil tussen de formele werkelijkheid, de keten van feiten, en de informele werkelijkheid, die wordt gedebiteerd door mensen die er zijdelings verstand van hebben. En dat zijn toch, met alle respect, journalisten, maar ook studenten en collega's van mij die minder goed in het dossier zitten. Ook ik heb een fout gemaakt zoals je hebt gezien en ik zit er toch redelijk in. Ten slotte speelt ook een rol dat als iets op internet een 'waarheid' is geworden, dat een eigen leven gaat leiden als

gezaghebbende bronnen dat kopiëren. Dat is wat hier gebeurt. Het is natuurlijk ingewikkeld, het luistert zeer nauw én het moet allemaal snel gebeuren. Niemand heeft er nog écht verstand van en dan gebeuren dit soort dingen. Het is geen boze opzet. Maar, in de tijd vóór internet werd alles voor publicatie driedubbel gecheckt. Onder de tegenwoordige tijdsdruk gebeurt dat helaas niet meer of onvoldoende. Het is de onmacht van ons allemaal geworden, een complex probleem vertalen in heldere feiten.'

Onwaarheid

Klep vindt het ernstig dat dit soort fouten in de media wordt herhaald. 'Het houdt een bepaald narratief gaande. Het probleem zit 'm in de schuld- en verantwoordelijkheidsvraag. Die is veel moeilijker te duiden. Je moet je woorden heel zorgvuldig kiezen. Kijk naar 'actief overdragen' of 'moeten overdragen'. Dat maakt moreel nogal een verschil. Als je de feiten al niet goed kunt reproduceren dan ga je bij de tweede stap, het duiden ervan, de mist in. En dat gebeurt dus met "onder toeziend oog" en varianten hierop. Uitermate treurig. Het past in een trend die ik zeer zorgwekkend vind.'

Ook oud-minister van Defensie Joris Voorhoeve stoort zich aan de misvattingen in de Nederlandse media. Hij deed onlangs in een interview een oproep: 'Er is bijna geen gebeurtenis beter onderzocht dan de val van Srebrenica, maar toch duiken steeds weer misvattingen op. Je hoort vaak dat onder de ogen van Dutchbatters ruim zesduizend mensen zijn afgeslacht, om maar een voorbeeld te noemen. Dat is pertinent onwaar en keer op keer ontkracht. Die onwaarheid moet de wereld uit.' (11)

Een humanitair konvooi met viertonners van 1 (NL/BE) Transportbataljon van UNPROFOR passeert een vouwbrug over de rivier de Neretva bij Mostar.

Hardnekkig

De kans dat dat gebeurt lijkt gering. De verkeerd geschreven geschiedenis dreigt zich te herhalen. Journaal-hoofdredacteur Marcel Gelauff laat op vragen over het item van Gerri Eickhof onder meer weten dat: 'Een oordeel over de mate waarin Dutchbat zijn taak goed heeft uitgeoefend en verantwoordelijkheid heeft genomen of had moeten nemen voor wat plaatsvond, is niet aan ons als redactie. Je mag natuurlijk wel van ons verwachten dat wij feitelijk berichten over wat zich afspeelde. In dit kader wil ik wijzen op de recente documentaire van Coen Verbraak, waaruit blijkt dat de Nederlanders met Mladić hadden afgesproken dat de moslims volgens de eis en wens en op aanwijzing en onder leiding van de Serviërs zijn weggevoerd. Los van de bedoelingen van Dutchbat of de situatie waarin zij zich bevonden of waren gebracht: gezien het resultaat waren de gekozen bewoordingen juist. Gerri had misschien ook milder kunnen spreken van begeleiden of

'Je houdt op die manier een verkeerd beeld in stand met allerlei implicaties'

juist scherper van uitgeleverd, maar dat is niet meer dan semantiek waarmee dezelfde onveranderlijke feitelijke realiteit wordt verwoord.' (12) Klep: 'Dit verbaast me. Het Journaal had dit gewoon kunnen checken en daarna corrigeren. We kunnen er lang en breed over discussiëren en er een heel complex verhaal van maken, maar het is gewoon onjuist. Dutchbat heeft geen zevenduizend mannen overgedragen. Die mannen waren niet meer in de enclave.'

Historicus Paul Koedijk was lid van het NIOD-team dat het omvangrijke onderzoeksrapport Srebrenica een 'veilig' gebied, samenstelde. 'Je houdt op die manier een verkeerd beeld in stand met allerlei implicaties, zowel persoonlijk voor betrokkenen als voor een publiek debat dat op feiten gebaseerd zou moeten zijn. Hoe erg dat is? Voor de betrokkenen die erop worden afgerekend is het pijnlijk en mogelijk zelfs traumatiserend.'

Teleurgesteld

Bijna twee maanden na het indienen van z'n klacht krijgt Dutchbatter Nijeboer bericht dat de aangifte niet zal worden onderzocht omdat 'de uitspraken zijn gedaan in de context van het journaal. In het kader van het nieuws en er geen sprake is van opzettelijke belediging of discriminatie'. (13) Nijeboer is teleurgesteld: 'Ik vind het eigenlijk onvoorstelbaar dat een journalist ongestraft zo'n foute uitspraak mag doen. Het beschadigt zoveel Dutchbatters. Het argument dat er persvrijheid is en dat elke journalist mag schrijven wat hij of zij wil, mag niet misbruikt worden om onjuistheden te publiceren. Elke journalist zou die verantwoordelijkheid moeten voelen. Daar zie ik in de reactie van hoofdredacteur Gelauff niets van terug.' ■

Commandant van Dutchbat III, luitenant-kolonel Thom Karremans, spreekt de mannen toe na de val van Srebrenica.

Fout in de Canon van Nederland

De vereniging Dutchbat III (14) heeft het afgelopen jaar diverse landelijke media benaderd en gewezen op fouten in de berichtgeving. Nu richt de vereniging z'n pijlen op de recent verschenen nieuwe versie van de Canon van Nederland. Voormalig legerarts Kremer, lid van het bestuur van de vereniging, stuurt de redactie afgelopen 5 juli een woedende mail: 'U moet zich schamen dit stuk als Canon van de Nederlandse geschiedenis te beschouwen.' Kremer heeft een punt, want opnieuw worden de gebeurtenissen niet accuraat beschreven: 'Generaal Mladic liet de moslimvrouwen uit Srebrenica weggaan. Maar de moslimmannen niet. Nederlandse soldaten hielpen de Serviërs met het scheiden van de vrouwen en de mannen. Daarna werden zeventienduizend van de moslimmannen door de Serviërs vermoord. En daarom doet de naam Srebrenica zoveel Nederlanders pijn. Er is pijn omdat onze soldaten deze ruim achtduizend mannen niet konden redden. Ook is er schaamte, omdat Nederlandse soldaten de Serviërs geholpen hebben met het scheiden van de mannen en vrouwen.' (15) Klep: 'Ik heb destijds de eerste canon op dit punt geschreven. Daar stond het correct in. In deze gaat het mis. En wat me

nog meer verbaast, is dat de versies voor groep 5 & 6, 7 & 8 en die voor het voortgezet onderwijs van elkaar afwijken. De eerste twee suggereren dat Dutchbat zeventienduizend moslimmannen heeft overgedragen, waarna ze zijn vermoord. De voortgezetonderwijsversie doet dat niet en meldt dat het grootste deel van de mannen probeerde te vluchten, maar verzuimt vervolgens de groep mannen te vermelden die van de compound is gezet. Dat mag je toch opvallend noemen. En ja, het is pijnlijk. Opnieuw dezelfde fout.'

Voormalig NIOD-onderzoeker Koedijk sluit zich daarbij aan. 'Voor het publieke debat is het slecht, als je tenminste gelooft dat de samenleving niet gebaat is bij feitenvrije discussie, of beter geformuleerd, een discussie op basis van fake facts. En als je enige waarde hecht aan de vorming van een soort nationaal geheugen als het gaat om belangrijke momenten in de Nederlandse geschiedenis, dan is zo'n verrijkende misvatting ronduit onacceptabel.' Dutchbatarts Kremer, die in z'n mail aan de redactie van de canon beknopt uiteenzet wat er mis is met de beschrijving, ontvangt geen reactie.

Potentiële humanitaire nachtmerrie

In 2015 blijkt dat de Amerikanen in overleg met de Fransen en de Britten al op 28 mei 1995 hebben besloten luchtaanvallen tegen de Bosnische-Serviërs op te schorten.

De inmiddels overleden Sandy Berger is in 1995 coördinator van de gezamenlijk opererende Amerikaanse inlichtingendiensten – de Balkan Task Force. Berger wordt in 2015 geïnterviewd in de documentaire *Waarom Srebrenica moest vallen van Human/VPRO*. Hij zegt: 'We vonden allemaal dat dit niet langer als een humanitaire missie kon worden beschouwd. Dat de VN-vredestroepen een oorlogsinstrument waren geworden, geen vehikel voor vrede.' Berger bekleedt indertijd een sleutelpositie, want hij is ook lid van het zogenoemde 'Principals Committee', een select gezelschap dat de president adviseert over veiligheidsvraagstukken. Hij legt uit dat in mei dat jaar [1995] het beëindigen van de UNPROFOR-missie als serieuze optie wordt besproken: 'Er werd toen veel overleg gepleegd tussen de president [Clinton, red.], Jacques Chirac [President Frankrijk, red.] en John Major [Premier Verenigd Koninkrijk, red.] en dat had als doel om de blauwhelmen niet in gevaar te brengen. Maar het maakte duidelijk dat we de blauwhelmen uit Bosnië moesten halen.'

De intenties van de Bosnische-Serviërs om de oostelijke enclaves in te nemen zijn dan al bekend. De Britse commandant van de VN-troepen Rupert Smith heeft er een paar weken daarvoor nog expliciet voor gewaarschuwd. Hij verwacht dat "de Serviërs de enclaves één voor één zullen innemen". In de ogen van de Amerikanen zal terugtrekking van de VN-troepen de weg vrij maken voor een robuuster optreden tegen het leger van generaal Mladić. Tegelijkertijd onderkent men in het Witte Huis het potentiële gevaar. Die taxatie staat in een intern document van 17 mei 1995: 'Voorkom dat terugtrekking onder leiding VS/NAVO wordt neergezet als voorbode van wrede etnische zuiveringen.' Toch besluit het

Principals Committee op 28 mei 1995, een dag nadat president Clinton telefonisch heeft overlegd met Chirac en Major, om de inzet van luchtsteun voorlopig te schrappen. 'Suspend quietly' ofwel 'in stilte uitstellen', zo staat het in *The secret history of Dayton*, een geheime studie uit 1996 in opdracht van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken:

'Liever zien we geen terugtrekking uit de oostelijke enclaves vanwege het ermee samenhangende risico op een potentiële humanitaire nachtmerrie voor de burgerbevolking die nu onder bescherming staat van de VN.' De Bosnische noch de Nederlandse regering wordt over het besluit van 28 mei geïnformeerd. In onwetendheid blijven ze vertrouwen dat bij een aanval op de enclave het luchtwapen zal worden ingezet.

Zes weken later voltrekt zich de grootste naoorlogse moordpartij op Europese bodem. Ongehinderd. De vrijgegeven stukken vormen bouwstenen voor de these dat Srebrenica, de vluchtelingen en Dutchbat geofferd zijn in een cynisch machts spel. Relevant is in dat opzicht een document van 17 juli 1995, zes dagen na de val, Sandy Berger schrijft het: 'De val van Srebrenica en Zepa baant mogelijk het pad naar meer realistische territoriale oplossingen en we zullen een goed gesprek met de Bosniërs moeten voeren gericht op meer flexibiliteit op de landkaart.'

Bronnen

- 'Waarom Srebrenica moest vallen'. Human/VPRO 29 juni 2015. www.stinglikeabee.nl/waarom-srebrenica-moest-vallen/
- Bosnia Diplomatic Strategy. LR2-ID8_cable_document 9 mei 1995 pag 1.
- Bosnia: Strategic choices. Discussion paper. 17 mei, 1995 pag 3
- Department of State. *The secret history of Dayton*, Derek Chollet 1996 pag 5
- Memorandum for the president. Anthony Lake, 29 mei 1995 pag 1 en 3
- NSC paper: *Bosnia Endgame Strategy*. Sandy Berger 17 juli 1995

Voorbeelden uit Nederlandse media

Nova, 26 augustus 1995, commentaartekst: 'Het Bosnisch Servische leger overrompelt de moslimenclave Srebrenica. Dutchbat kijkt toe hoe de bevolking wordt gedeporteerd en tientallen mannen worden vermoord.'

Algemeen Dagblad, 10 mei 1996: 'Vorig jaar werden duizenden moslims door Serviërs weggevoerd uit de beschermde enclave Srebrenica. Dat gebeurde onder toezien oog van Nederlandse blauwhelmen.'

Algemeen Dagblad, 7 februari 1997: '(...) de val van Srebrenica in juli 1995, waarbij duizenden moslims onder het oog van Dutchbat werden vermoord.'

Netwerk, presentatietekst, 14 augustus 1998: '(...) die laatste beschuldiging komt erop neer dat leden van Dutchbat de Serviërs inderdaad behulpzaam zouden zijn geweest bij het selecteren van slachtoffers dus het scheiden van de mannen van wie er later zoals u weet, duizenden zouden worden vermoord. Hulp bij selectie dus en dat is te zien als oorlogsmisdaad.' Dit betreft de aankondiging van een reportage die ik zelf maakte. Ook hierin zit de suggestie dat zich duizenden mannen in het zicht, onder de controle van Dutchbat bevonden.

NRC, 19 september 1998: '(...) in de zomer van 1995 toen Srebrenica werd veroverd door het leger van de Bosnische Serviërs en duizenden moslimmannen onder het oog van Dutchbat werden afgevoerd.'

De Gelderlander, 21 september 1998: 'Duizenden moslimmannen werden onder het oog van Dutchbat afgevoerd.'

ANP, 17 mei 1999: '(...) de genocide in de Bosnische stad Srebrenica, waar in 1995 onder toezien oog van het Nederlandse VN-bataljon Dutchbat zeker 3500 moslims zijn omgekomen. En dat terwijl het Nederlandse VN-bataljon tot taak had de bevolking te beschermen tegen de Bosnische Serviërs.'

Brabants Dagblad, 15 augustus 2000: 'In Srebrenica werden onder het oog van Dutchbat duizenden moslims de dood in gejaagd.'

Algemeen Dagblad, 13 februari 2002: 'Bij de val van Srebrenica in 1995 hebben Bosnische Serviërs onder het oog van Nederlandse blauwhelmen duizenden moslims afgevoerd, die later zijn vermoord.'

Algemeen Dagblad, 16 april 2005: 'Bij de val van Srebrenica werden ongeveer 7000 moslimmannen onder het oog van Nederlandse VN-soldaten van Dutchbat afgevoerd en geëxecuteerd.'

Dagblad van het Noorden, 12 juli 2005: 'Bij de val van Srebrenica werden 7500 Bosnische moslims vermoord door Servische troepen. Het gebeurde onder het oog van enkele honderden Nederlandse VN-soldaten.'

NRC, 4 december 2006: 'Maar na een inval van het Servische leger onder leiding van Ratko Mladić werden onder het oog van de Nederlanders meer dan 7.500 moslimmannen gedeporteerd en vermoord.'

NRC, 29 juni 2007: '(...) Srebrenica – waar Nederlandse VN-militairen in 1995 de strijd niét aangingen, en toezagen hoe duizenden moslimmannen werden weggevoerd om te worden vermoord.'

Algemeen Dagblad, 19 juni 2008: 'Onder toezien oog van de Dutchbatters scheidden Servische militairen duizenden moslimmannen en -jongens van hun familie. De Serviërs voerden hen weg, waarna ze werden geliquideerd. Het was de grootste massamoord in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog.'

Leeuwarder Courant, 11 juli 2009: 'Vlakbij het Binnenhof wordt vandaag herdacht dat het precies veertien jaar geleden is dat Bosnisch-Servische troepen de enclave innamen en achtduizend mannen en jongens onder het oog van Nederlandse VN-troepen vermoordden.'

Algemeen Dagblad, 19 november 2009: 'De massamoord onder het oog van de Dutchbatters staat te boek als de ergste daad van genocide sinds de Tweede Wereldoorlog.'

Trouw, 26 juni 2010: 'Bijna achtduizend moslimmannen werden onder het oog van de Nederlandse militairen afgevoerd door Bosnische Serviërs. De militairen van Dutchbat III werden daarmee getuige van de grootste massamoord in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog.'

de Volkskrant, 3 november 2010: 'Hasan Nuhanovic en Rizo Mustafic, van wie de families door de Serviërs zijn uitgemoord onder het oog van Dutchbat.'

Elsevier Weekblad, 11 juni 2011: 'Zijn wraakzucht heeft geleid tot de dood van 7.500 moslimmannen, die kort daarvoor van vrouwen en kinderen waren gescheiden, onder toezien oog van Dutchbat.'

ANP, 7 april 2014: 'De val van de Bosnische moslimenclave in Srebrenica geldt als een gitzwarte bladzijde in de Nederlandse geschiedenis. Onder het oog van Nederlandse militairen worden ruim 7000 moslimmannen afgevoerd en vermoord.'

Het Parool, 16 juli 2014: 'Duizenden mannen en jongens die hun toevlucht zochten op de Nederlandse basis werden daarna van vrouwen gescheiden, afgevoerd en doodgeschoten.'

Pluche. Politieke memoires. Femke Halsema, februari 2016, pagina 68: 'Dat vierhonderd Nederlandse militairen hebben toegekeken als zeventuizend vluchtelingen uit Srebrenica worden uitgemoord in een zogenaamd veilige enclave, is een vlek op het trotse Nederlandse blazoen.'

Nieuwsuur, 22 november 2017, presentatietekst: '(...)waar achtduizend mannen onder de ogen van Dutchbat werden afgevoerd.'

De Telegraaf, 3 januari 2019: 'Het zijn pijnlijke passages in de wetenschap dat in '95, onder toezien oog van Dutchbat, duizenden moslims werden weggevoerd uit de Srebrenica-enclave om daarna te worden uitgeroeid.'

NOS Journaal, 1 februari 2019 commentaartekst: 'In totaal werden in 1995 meer dan 7000 moslims vermoord uit de Bosnische gemeente. Ze hadden bescherming gezocht bij de Nederlandse militairen van Dutchbat. Maar die droegen hen juist over aan de Servische aanvalleur.'

Algemeen Dagblad, 11 maart 2019: 'Bij de inname van de stad werden meer dan 7000 moslimmannen en -jongens door de Bosniërs afgevoerd en omgebracht. De Nederlandse soldaten hielpen bij het scheiden van mannen en vrouwen.'

Nieuwsuur, presentatietekst, 4 juli 2020: 'De grootste oorlogsmisdaad in Europa sinds de Tweede Wereldoorlog, de genocide in Srebrenica nu 25 jaar geleden. Onder de ogen van Nederlandse blauwhelmen werden daar achtduizend jongens en mannen vermoord.'

ANP, 6 juli 2020: 'Onder het oog van Nederlandse blauwhelmen (Dutchbat) werden Bosnische moslimmannen en -jongens weggevoerd. Ongeveer 7000 werden vermoord.'

de Volkskrant, 11 juli 2020: 'Onder toezien oog van de blauwhelmen scheidden de Bosnische Serviërs de mannen van de vrouwen: de vrouwen werden met bussen geëvacueerd, de mannen werden in de volgende dagen op brute wijze om het leven gebracht – naar schatting zo'n achtduizend mensen vonden de dood.'

Canon van Nederland, 22 juni 2020: 'Nederlandse soldaten hielpen de Serviërs met het scheiden van de vrouwen en de mannen. Daarna werden 7000 van de moslimmannen door de Serviërs vermoord.'

Programma/agenda de Balie, opera De Lamp, 15 juli 2020: 'Het is 25 jaar geleden dat de Bosnische enclave Srebrenica in handen viel van de Serviërs. Onder toezien oog van Dutchbat werden meer dan 8000 mannen en jongens weggevoerd en vermoord. Componiste Huba de Graaff vertelt in een interview in Trouw op 15 juli jongleden dat het eerste plan een coproductie met Servische musici was: "De genocide was tenslotte ook een Servisch- Nederlandse coproductie."'

Bronnen

1. UNPROFOR. Gebruik van geweld door NL-personeel bij de uitvoering van VN-operaties in het voormalig Joegoslavië. Uitgave Koninklijke Landmacht IK 2-1393
2. Waarom Srebrenica moest vallen. Human/VPRO 29 juni 2015: www.stinglikeabee.nl/waarom-srebrenica-moest-vallen
3. Srebrenica '95 – Genocide in Europe. YouTube: www.youtube.com/watch?v=ZBIOJkmCkt0
4. NOS Srebrenica Journaal, 12 juli 2020, aflevering 7
5. Mail Ger Kremer aan Christ Klep, 12 juli 2020 23.09 uur
6. Srebrenica. Reconstructie van een oorlogsmisdaad, pp. 15 en 16. Jan Willem Honig en Norbert Both. Het Spectrum 1996.
7. R.A. Franken. Openbaar verhoor enquêtecommissie Srebrenica. 11 november 2002
8. NOS Journaal 18.00, 1 februari 2019
9. Mail Marcel Gelauff aan C. Peeters, 4 februari 2019
10. Perssamenvatting NIOD-rapport 2002: www.niod.nl/nl/srebrenica-rapport/perssamenvatting-rapport
11. Nederlands Dagblad, 10 juli 2020
12. Mail Marcel Gelauff, 27 juli 2020
13. Brief Eenheid Oost-Nederland, district Twente aan Olaf Nijeboer, 29 maart 2019
14. Dutchbat3.info
15. Canon van Nederland: www.canonvannederland.nl/nl/srebrenica

Bart Nijpels is zelfstandig en onafhankelijk documentairemaker en onderzoeksjournalist. In 1995 reist hij in de nadagen van de oorlog naar voormalig Joegoslavië. Hij ontmoet mensen die de genocide van Srebrenica overleefden en raakt gefascineerd door wat zich in het hart van het naoorlogse Europa heeft afgespeeld. Het laat hem niet meer los. De documentaire 'Waarom Srebrenica moest vallen', die hij samen met VPRO-collega Huub Jaspers maakte, wint in 2016 De Loep, de prijs voor Nederlands/Vlaamse Onderzoeksjournalisten. Sinds begin dit jaar werkt hij met fotograaf Claudia Heinermann aan het multimediale project 'Srebrenica, de Mars van de dood'.

www.stinglikeabee.nl

Colofon

Srebrenica, een verkeerd geschreven geschiedenis is een bijlage bij Checkpoint nummer 06, september 2020, jaargang 21

Checkpoint is een uitgave van het Veteraneninstituut en verschijnt acht keer per jaar.

REDACTIEADRES

Redactie Checkpoint
Postbus 862
1180 AW Amstelveen
E-mail: checkpoint@mpg.today

REDACTIE

Gielt Algra, Brigitte Donders, Martin Elands,
Eline Lubberts, Bart Nijpels, Nelleke Rienstra,
Annemiek Sinnige

ARTDIRECTION

Pepijn van Haren, Jennifer van Heumen

PROJECTMANAGEMENT

Frank van der Kolk, Evguenia Trounova

BEELD

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

DRUK

Koninklijke Drukkerij Em. de Jong, Baarle-Nassau

© MPG. Amstelveen/Veteraneninstituut Doorn

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de hoofdredacteur.

‘Dit heeft zoveel Dutchbatters beschadigd’

— *Dutchbat III-veteraan* Olaf Nijeboer